

Preventive accounting in the prevention of offenses and some issues

Rustam ALOYAROV¹

Department of Internal Affairs of the Chirchik City

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

15 January 2021

Accepted 20 January 2021

Available online

10 February 2021

ABSTRACT

The article discusses the importance of preventive accounting in the prevention of offenses and some issues of its further improvement.

The author studied which persons are subject to preventive accounting, in which cases preventive accounting is carried out, which procedures include preventive accounting, from the point of view of the legal status of a person who is on preventive accounting, the duration of preventive accounting, the mechanism and basic principles of preventive accounting, and put forward appropriate proposals.

2181-1415/© 2020 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

Offense

Prevention of offenses

Individual prevention of offenses

Preventive accounting

A person who is on preventive accounting

Internal Affairs Bodies

Хуқуқбузарликлар профилактикасида профилактик ҳисоб ҳамда уни такомиллаштиришнинг айрим масалалари

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада ҳуқуқбузарликлар профилактикасида профилактик ҳисобнинг аҳамияти ва уни янада такомиллаштиришнинг айрим масалалари ёритилган.

Муаллиф кимлар профилактик ҳисобга олиниши, профилактик ҳисобнинг қандай ҳолларда амалга оширилиши, профилактик ҳисоб қандай тартиб-таомилларни ўз ичига олиши, профилактик ҳисобга олинган шахснинг ҳуқуқий мақоми, профилактик ҳисобнинг амал қилиши, профилактик ҳисобнинг профилактик таъсир этиш механизми ва асосий принципларини ўрганган ва тегишли таклифларни илгари сурган.

Калит сўзлар:
Ҳуқуқбузарлик
Ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси
Ҳуқуқбузарликларнинг
якка тартибдаги
профилактикаси
Профилактик ҳисоб
Профилактик ҳисобга
олинган шахс
Ички ишлар органлари
Тартиб-таомиллар

¹ Head of the 4th Department of Internal Affairs of the Chirchik City Department of Internal Affairs of the Department of Internal Affairs of the Tashkent Region, Chirchik, Uzbekistan

Профилактический учет в профилактике правонарушений и некоторые вопросы его совершенствования

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Правонарушение
Профилактика
правонарушений
Индивидуальная
профилактика
правонарушений
Профилактический учет
Лицо, состоящее на
профилактическом учете
Органы внутренних дел
Процедуры

В статье рассматривается важность профилактического учета в профилактике правонарушений и некоторые вопросы его дальнейшего совершенствования.

Автор изучил, какие лица подлежат профилактическому учету, в каких случаях осуществляется профилактический учет, какие процедуры включает профилактический учет, с точки зрения правового статуса лица, состоящего на профилактическом учете, срок действия профилактического учета, механизм и основные принципы действия профилактического учёта и выдвинул соответствующие предложения.

Хуқуқбузарликлар профилактикасида профилактик ҳисоб муҳим аҳамиятга эга чоралардан бири ҳисобланади. Профилактик ҳисоб ўз хусусиятига кўра якка тартибда қўлланилади. Ўзбекистон Республикасининг “Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонунига биноан профилактик ҳисобга олиш қонунда назарда тутилган шахсларга нисбатан уларнинг тузалиши ва такроран хуқуқбузарлик содир этишининг олдини олиш мақсадида ички ишлар органлари томонидан амалга ошириладиган профилактика тадбирлари мажмуи сифатида назарда тутилган[1].

Профилактик ҳисоб ўз табиатига қўрамажбурлашга яқин турсада, аммо тушунтириш, огоҳлантириш, ишонтириш, рағбатлантириш ҳамда мажбурашнинг ҳам айrim хусусиятларини ифодалайди. С.Б. Хўжақулов хуқуқбузарликлар профилактикасининг тушунтириш усулининг вазифаларидан бири сифатида ғайриижтимоий хулқ-атворга эга, хуқуқбузарлик содир этган шахсларга ўз ҳаракатларининг хуқуққа, ахлоққа, қадрятларга зидлигини англатишни таъкидлайди[4]. “Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 20-моддасига биноан профилактика сұхбати шахсни профилактик ҳисобга қўйишида ҳам ўтказилиши белгиланган. Профилактика сұхбати эса ишонтириш ва тушунтириш элементларидан иборат. Шунингек, профилактик ҳисобга олинган шахсга нисбатан профилактика сұхбати ижобий натижа бермаган ва шахс ғайриижтимоий хулқ-атворни ёки хуқуқбузарлик содир этишга мойилликни давом эттирган ҳолларда, расмий огоҳлантириш қўлланилиши ҳам мумкин.

Профилактик ҳисобга олинган шахс алоҳида хуқуқий мақомга эга бўлади. Унинг мазкур хуқуқий мақоми профилактик ҳисоб даврида ички ишлар органлари фаолиятига боғлиқ бўлган маълум хуқуқ ва мажбуриятларда ифодаланади.

Хуқуқбузарлик содир этган шахсларнинг тузалишини таъминлаш ва қайта хуқуқбузарлик содир этишининг олдини олиш мақсадида профилактика инспекторлари томонидан хуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи орган ва муассасалар билан ҳамкорликда амалга ошириладиган профилактик тадбирлар мажмуидан иборат профилактик ҳисоб юритилади[5].

Шахсни профилактик ҳисобга олиш ички ишлар органлари томонидан амалга оширилади ва Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазириининг 2017 йил 12

июлдаги “Ички ишлар органларининг хуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги 151-сонли ҳамда 2017 йил 25 августдаги “Ички ишлар органлари томонидан хуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш тартиби тўғрисида” 191-сонли буйруқлари билан муайян даражада тартибга солинган[2,3].

Хуқуқбузарликлар профилактикасида профилактик ҳисоб ва унинг аҳамияти ҳақида сўз юритилар экан, унинг юридик табиатини қўйидаги йўналишлар бўйича ойдинлаштириб олиш жоиз.

Кимлар профилактик ҳисобга олинади?

Профилактик ҳисобнинг кимларга нисбатан юритилиши аниқ бўлиши лозим. Чунки, профилактик ҳисоб маълум чекловларни ўз ичига олади. Ва албатда, профилактик ҳисобга олинадиган шахсларни белгилаш ички ишлар органлари ходимларининг шахсий қарашларига боғлиқ бўлмаслиги керак.

Бугунги кунда мамлакатимизда қўйидаги шахслар профилактик ҳисобга олинади:

илгари судланганларулар жиноий жазони ўтаганидан сўнг, ўзига нисбатан маъмурий назорат ўрнатилган шахслар бундан мустасно;

ўзига нисбатан суднинг жазо тайинланмаган айблов ҳукми қонуний кучга кирган шахслар;

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 84-моддасига мувофиқ айборлик тўғрисидаги масала ҳал қилинмасдан туриб ўзига нисбатан жиноят иши тугатилган ёхуд реабилитация қилмайдиган асослар бўйича жиноят ишини қўзғатишни рад этиш тўғрисидаги қарор чиқарилган шахслар;

ўзига нисбатан қамоққа олиш билан боғлиқ бўлмаган эҳтиёт чораси танланган жиноят содир этишда айбланувчиilar;

Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 40, 41, 45, 47, 52, 56, 58, 61, 106, 131, 165¹, 183, 184, 184¹, 184², 184³, 187, 188, 188¹, 189, 189¹, 190, 191, 201, 202, 202¹, 240, 241-моддаларида назарда тутилган маъмурий хуқуқбузарликларни содир этганлар;

ихтисослаштирилган ўқув-тарбия муассасаларидан қайтганлар.

Кўриниб турибдики, профилактик ҳисоб хуқуқбузарлик (жиноят ёки маъмурий хуқуқбузарлик) содир этган шахсларга нисбатан амалга оширилади. Назарий жиҳатдан олганда бу тўғи. Аммо масаланинг бошқа амалий жиҳатлари ҳам ҳисобга олиш зарур. Хусусан, профилактик ҳисобга олиш қонунда назарда тутилган шахсларга нисбатан уларнинг тузалиши ва такроран хуқуқбузарлик содир этишининг олдини олиш мақсадида қўлланилар экан, юқоридаги шахсларнинг барчасини ҳам қайта хуқуқбузарлик содир этади, деб бўлмайди. Шу билан бирга айрим тоифадаги ғайриижтимоий хулқ атворли шахслар ҳам борки, улар ҳали хуқуқбузарлик содир этмаган бўлса ҳам жамиятда қабул қилинган хулқ-атвор нормалари ва қоидаларини бузувчи турмуш тарзи, ҳаракати ёки ҳаракатсизлиги билан хуқуқбузарлик содир этиш эҳтимоли юқори бўлади. Хусусан, фарзанд тарбиясига салбий таъсир этувчи, ичкилиkbозликка ружу қўйган, хотин-қизларга нисбатан таъиик ва зўравонликни амалга оширишга мойил бўлган шахслар шулар тоифасидандир.

Амалдаги қонун хужжатларида белгиланган профилактик ҳисобга олинадиган шахсларнинг тоифаларини қайта кўриб чиқиш лозим. Бунда фақат хуқуқбузарлик

содир этган шахслар билан чегараланмасдан, айнан хуқуқбузарлик содир этиш эҳтимоли юқори бўлган шахсларни танлаш зарур.

Профилактик ҳисоб қандай ҳолларда амалга оширилади?

Профилактик ҳисобга олиниши лозим бўлган шахслар қачон, қайси вазиятда профилактик ҳисобга олинишини айниқлаштириш жуда муҳим. Бунда шахснинг профилактик ҳисобга олинишига сабаб бўладиган ва у томонидан содир этилган ҳаракат ёки содир этилмаган ҳаракатсизликни аниқлаштириш керак бўлади.

Бизнинг назаримизда, шахсни профилактик ҳисобга олиш учун асос сифатида унингғайрижтимоий хулқ-автори (жамиятда қабул қилинган хулқ-автор нормалари ва қоидаларини бузувчи турмуш тарзи, ҳаракати ёки ҳаракатсизлиги)ни давом эттиришини белгилаш лозим бўлади.

Профилактик ҳисоб қандай тартиб-тамоилларни ўз ичига олади?

Профилактик ҳисобга олиш тартиб-таомиллари ўз хусусиятига кўра қатъий тартибга солинган бўлиши, маъмурий органнинг идоравий манфаатларига бўйсунган хаос бўлмаслиги лозим. Амалдаги қонун ҳужжатларида профилактик ҳисобга олишнинг ташкилий-хуқуқий асослари етарли даражада белгиланмаган. Ваҳоланки, профилактик ҳисобга олишга яқин бўлган ва ўзининг ижтимоий-хуқуқий аҳамиятига кўра бир хил бўлган жазони ижро этиш муассасаларидан бўшатилган айрим тоифадаги шахслар устидан амалга ошириладиган маъмурий назорат ҳам алоҳида қонун доирасида белгиланган. Бироқ бугунги кунда профилактик ҳисобга олиш лоақал битта буйруқ доирасида яхлит тартибга солинмаган. Шу сабабли Ички ишлар вазирлигининг алоҳида буйруғи доирасида бу борада қуидагиларни қатъий ойдинлаштириб олиш лозим:

манфаатдор шахслар-профилактик ҳисобга олинган шахс, шунингдек унинг профилактик ҳисобга олиниши хуқуқлари ва қонуний манфаатларига дахлдор бўлган ёхуд дахлдор бўлиши мумкин бўлган шахслар;

профилактик ҳисобга олиш юритиш-профилактик ҳисобга олиш тўғрисидаги ишни кўриб чиқиши, профилактик ҳисобга олиш (ҳисобдан чиқариш, муддатини узайтириш) тўғрисида қабул қилиш, уни маъмурий шикоят бўйича қайта кўриб чиқиши, шунингдек уни ижро этиш жараёни, профилактик ҳисобга олинган шахс билан маъмурий органнинг ўзаро муносабатлари;

маъмурий ихтиёрийлик (дискремион ваколат) – маъмурий органнинг қонун ҳужжатлари доирасида профилактик ҳисобга олинган шахсга нисбатан кўлланадиган чоралардан бирини қонунийликка ва мақсадга мувофиқликка ўзи баҳо бериши асосида ўз ихтиёрига кўра қўллаш ёки тегишли чорани қўллашдан воз кечиш хуқуқининг белгиланганилиги;

маъмурий органлар – профилактик ҳисобга олиш ва уни юритиш соҳасида маъмурий бошқарув ваколати берилган органлар, шу жумладан давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, шунингдек ушбу фаолиятни амалга оширишга ваколатли бўлган бошқа ташкилотлар ва маҳсус тузилган комиссиялар;

маъмурий тартиб-таомил – маъмурий органларнинг профилактик ҳисобга олиш ва уни юритиш соҳасидаги фаолиятини тартибга соловучи процессуал қоидалар;

маъмурий ҳаракатлар – маъмурий органнинг манфаатдор шахсларга нисбатан профилактик ҳисобга олиш ва уни юритиш соҳасида амалга оширилган, маъмурий ёки процессуал ҳужжат бўлмаган, юридик аҳамиятга эга ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги);

маъмурий хужжат – маъмурий органнинг профилактик ҳисобга олиш ва уни юритиши соҳасида оммавий ҳуқуқий муносабатларни юзага келтиришга, ўзгартиришга ёки тугатишга қаратилган ҳамда айрим жисмоний ёки юридик шахслар учун ёхуд муайян хусусий белгиларига кўра ажратиладиган шахслар гуруҳи учун муайян ҳуқуқий оқибатлар келтириб чиқарувчи таъсир чораси.

маъмурий-ҳуқуқий фаолият – айрим жисмоний ёки юридик шахсларга ёхуд муайян хусусий белгиларига кўра ажратиладиган шахслар гуруҳига таъсир кўрсатувчи бошқарув фаолияти;

процессуал ҳужжат – маъмурий орган томонидан маъмурий иш юритиши давомида қабул қилинадиган, маъмурий ишни мазмунан ҳал этмайдиган ҳужжат.

Профилактик ҳисобга олинган шахснинг ҳуқуқий мақоми қандай бўлади?

Профилактик ҳисобга олинган шахсларнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари, қонуний манфаатлари ҳамда жавобгарлиги унинг ҳуқуқий мақомини белгилаб беради. Амалдаги қонун ҳужжатларида бу борада аниқ нормалар мавжуд эмас. Хусусан, “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 42-моддасида ўзига нисбатан ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси чора-тадбирлари қўлланилаётган шахсларнинг умумий ҳуқуқ ва мажбуриятлари белгиланган. Бизнинг фикримизча, профилактик ҳисобга олинган шахснинг ҳуқуқий мақомини шакллантириш мақсадида унинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари ҳамда қонуний манфаатларини белгилаш лозим. Токи, профилактик ҳисобни амалга оширувчи орган ходими унинг шахсий ҳаёт дахлсизлигини бузмаслиги ва нормал ҳаёт кечиришига халақит қилмаслиги керак.

Хусусан, профилактик ҳисобга олинаётган шахс қуйидаги ҳуқуқларга эга бўлиши лозим:

адвокат хизматларидан фойдаланиш;

кўриб чиқилаётган масала юзасидан изоҳлар бериш;

далиллар тақдим этиш;

ўзига нисбатан профилактик ҳисобга олишга оиш материаллар билан танишиб чиқиши ҳамда улардан зарур маълумотларни ёзиб олиш, материаллар ва ҳужжатлардан техника воситалари ёрдамида ўз ҳисобидан кўчирма нусхалар олиш ёки улардаги маълумотларни ўзга шаклда қайд этиш;

профилактик ҳисобни муддатидан илгари тугатиш тўғрисида ваколатли органга, шунингдек судга бевосита ёки вакили орқали аризалар билан мурожаат этиш;

ўзига нисбатан профилактик ҳисобга олиш билан боғлиқ қарорлар шунингдек, маъмурий органнинг ҳаракат ёки ҳаракатсизлиги устидан шикоят бериш ва бошқалар.

Профилактик ҳисобнинг амал қилиш (муддатлари) қанча бўлиши лозим?

Профилактик ҳисобга олишда профилактик муддатлари оптималь бўлиши керак. Бу муддат профилактик ҳисобга олинган шахс билан профилактик ишларни амалга ошириш ва унга тарбиявий-профилактик таъсир кўрсатиш учун етарли бўлиши зарур. “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 38-моддасига биноан шахсни профилактик ҳисобга олиш у профилактик ҳисобга қўйилган пайтдан эътиборан бир йил мобайнида амалга оширилиши ва профилактик ҳисобга олишни амалга ошириш даврида профилактик ҳисобга олиш учун янги асослар вужудга келса, шахсни профилактик ҳисобга олиш муддатини ҳисоблаш шахс янги вужудга келган асослар бўйича профилактик ҳисобга қўйилган пайтдан эътиборан амалга оширилиши белгилаб қўйилган. Демак, бу ерда умумий бир йил муддат белгиланган,

профилактик ҳисобга олинган шахс тузилиши ҳисобга олинмаган. Шахс бир йил давомида тузалмаса ҳам уни профилактик ҳисобдан чиқариш лозим бўлади ва ўзидан аёнки профилактик ҳисоб мақсадига эришилмайди.

Бизнинг назаримизда, профилактик ҳисобдан чиқаришга нисбатан аниқ бир муддат берилиши унчалик тўғри эмас. Бунда унинг тузалишини профилактик ҳисобдан чиқариш учун асос сифатида белгилаган маъқул.

Айрим давлатларда профилактик ҳисоб ахборот мазмунига ҳам эга бўлади. Бунда илгари ҳуқуқбузарлик содир этган ва ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил бўлганлар ҳақида маълумотлар тўпланиб улар мунтазам равишда янгилаб борилади ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашда фойдаланилади. Ҳусусан, Россия Федерациясида профилактик ҳисоб шахс ҳақидаги маълумотларни аниқлаш, рўйхатга қўйиш, бу маълумотларга ишлов бериш ва улардан фойдаланишни ҳам назарда тутади. Бу эса профилактик ҳисобга олинган шахсни доимий равишда кузатиш ва лозим ҳолларда у билан профилактик ишлар олиб боришни назарда тутади[6].

Профилактик ҳисобнинг профилактик таъсир этиш механизми қандай бўлади?

Профилактик ҳисоб шахсни ахлоқан тузатиш учун, унинг келгусида ҳуқуқбузарлик содир этишининг олдини олиш учун, уни қайриижтимоий хулқ атвордан “чиқариш” учун қўлланади. Шундай экан, профилактик ҳисобнинг таъсир этиш механизми унинг асосий моҳиятини ташкил этади. “Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 35-моддасига биноан профилактик ҳисоб шахснинг тузалиши *ва такroran ҳуқуқбузарлик содир этишининг олдини олиш мақсадида қўлланилади*. Бироқ шахснинг тузалишини таъминлаш жуда залворли вазифа. Шахснинг ҳуқуқбузарлик сари ижтимоий оғиши анча узоқ вақт олдин бошланган бўлади. Унда шаклланган хулқ-атвор, хулоса ва эътиқодни ўзgartiriш осон бўлмайди. Шу сабабли профилактик ҳисобнинг профилактик таъсир этиш механизми пухта ўйланган ва кўп вариантили алгоритмлардан иборат бўлиши керак. Шу билан бирга профилактик таъсир этиш илмий ва амалий асосланган методларга таянган бўлиши лозим. Бунда психологияк ва педагогик билимлар айниқса муҳим. Яна бир аҳамиятли масала – профилактик ҳисобга олинган шахс ва уни амалга оширувчи ходим ўрасидамустаҳкам психологик кўприк ўрнатилиши, ўртада ўзаро ишон пайдо бўлиши шарт.

Профилактик ҳисобнинг асосий принциплари нималардан иборат бўлиши лозим?

Профилактик ҳисоб ички ишлар органлари томонидан амалга оширилади ва ички ичслар органлари маъмурий фаолияти ҳисобланади. Профилактик ҳисоб ўзида бир қатор таъсир чораларини ифодалагани учун унинг принциплари бўлиши лозим. Профилактик ҳисобнинг принциплари уни хаос бўлиб қолишидан қутқаради. Шунингдек, профилактик ҳисобга олинган шахснинг ҳуқуқ ва манфаатларини қўриқлайди. Шу билан бирга ички ишлар органларининг профилактик ҳисоб билан боғлиқ фаолиятини тартибли ва самарали ҳам мақсадга йўналган бўлишини таъминлайди. Амалдаги қонун ҳужжатларида эса профилактик ҳисобнинг принциплари белгиланмаган. Шу сабабли профилактик ҳисобнинг принциплари сифатида қўйидагиларни белгилаш таклиф этилади:

- қонунийлик;
- демократизм;
- адолатпарварлик;

инсонпарварлик;

фуқароларнинг хуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларига риоя қилиш ва уларни хурмат қилиш;

профилактик таъсир кўрсатишнинг дифференциаллашганлиги ва индивидуаллаштирилганлиги;

профилактик ҳисобга олинган шахс билан ишончли алоқа;

қонунга итоаткорлик хулқ-авторини рағбатлантириш.

Шундай қилиб, профилактик ҳисоб ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасининг муҳим ва аниқ манзилли чораларидан бири бўлиб, ҳуқуқбузарлик содир этиш эҳтимоли юқори бўлган шахсларни ахлоқан тузалиш ва тақороран ҳуқуқбузарлик содир этишининг олдини олишга қаратилган бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни // <https://lex.uz/docs/2387357>.

2. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирининг 2017 йил 12 июлдаги “Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги 151-сонли буйруғи

3. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирининг 2017 йил 25 августдаги “Ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш тартиби тўғрисида” 191-сонли буйруғи

4. Хўжақулов С.Б. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг шакллари ва усуллари: ўқув қўлланма. Т., 2020. Б. 41.

5. Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги қонунига илмий-амалий шарҳ: Қонунга илмий-амалий шарҳ / Муаллифлар жамоаси. Маъсул муҳаррир Б.А. Матлюбов. - Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2018. – Б.

6. Г.Ф. Хаметдикова. Профилактический учет: понятие и проблемы правового регулирования // file:///D:/ИЛМИЙ%20РАХБАРЛИГИМ%20ОСТИДАГИЛАР/прфилактик%20ҳисобга%20олиш/profilakticheskiy-uchet-ponyatie-i-problemy-pravovogo-regulirovaniya.pdf.